

Reizen met De Lijn doe je zo!

Lessenpakket 1e + 2e graad secundair

INHOUD

Voorwoord	3
Aan de slag	4
1 Hoe reizen?	5
1 Waar moet ik heen?	5
2 Hoe geraak ik waar ik wil zijn?	6
3 Hoe betaal ik mijn rit?	7
2 Veiligheid	10
1 Waar ziet de bestuurder mij?	10
2 Hoe snel kan de bestuurder afremmen?	11
3 Wanneer hebben tram en bus voorrang?	13
4 Hoe zorg ik dat ik geen ongeval krijg?	14
3 Respect	16
1 Hoe ben ik een respectvolle reiziger?	16
2 Wat zijn de gevolgen van vandalisme?	19
3 Wat doe ik bij agressie?	20
4 Welke boetes hangen er vast aan ongepast gedrag?	21
4 Eropuit met De Lijn	25
5 Doe de quiz!	27
Eindtermen	28

Legende

1^e graad

2^e graad

vergroten

Dit educatieve project is een initiatief van De Lijn en werd gerealiseerd door Uitgeverij Averbode.

Concept & auteur De Lijn en Martine Schevernels • **Illustraties** Laura Janssens •
Foto's De Lijn, Shutterstock, Belga Images • **Beeldbewerking** Chris Beelen • **Eindredactie**
Tina Van de Leur • **Vormgeving** Anne Denivel • **Project Manager** Liesbeth Pairoux

DD7939

De tarieven van de vervoersbewijzen die aan bod komen in dit lessenpakket dateren van december 2019. Voor de meest actuele tarieven verwijzen we u graag door naar www.delijn.be/nl/vervoerbewijzen.

VOORWOORD

Beste leerkracht,

Jongeren nemen vaak dagelijks de bus of de tram of komen op plaatsen in het verkeer waar er veel openbaar vervoer is. Zij zijn onze reizigers van vandaag en morgen. Om hen bewust te maken van alle aspecten van het openbaar vervoer, heeft De Lijn een interactief lessenpakket ontwikkeld. Zo willen we hen via de scholen bereiken en sensibiliseren. Met het pakket willen we een praktische houvast bieden 'hoe plan je een reis en waarmee hou je best allemaal rekening' en de leerlingen bewustmaken van verkeersveiligheid in en om het openbaar vervoer en respect voor je medereizigers en het materiaal.

Dank je wel dat je met het pakket aan de slag wilt. Jij bent immers de expert om info op maat over te brengen, want jij kent de leerlingen het beste.

Met dit pakket wilt De Lijn je helpen om verschillende leerplandoelstellingen en eindtermen te bereiken. En dat op een manier die aansluit bij de leefwereld van de leerlingen. Dit lessenpakket is bovendien zo uitgewerkt dat je kunt inspelen op de individuele noden en verschillende leerstijlen in de klas.

Veel succes!

Ann Schoubs
Directeur-generaal De Lijn

"Samen verantwoordelijk, veilig en op respectvolle wijze het openbaar vervoer gebruiken: daar gaan we voor!"

AAN DE SLAG

Beste leerkracht,

Jongeren komen elke dag in contact met het openbaar vervoer. Ze nemen zelf de bus of de tram en ze begeven zich op plaatsen waar er veel openbaar vervoer is. Om jongeren bewust te maken van alle aspecten die met het openbaar vervoer te maken hebben, heeft De Lijn dit interactieve lessenpakket ontwikkeld, dat u gemakkelijk kunt gebruiken op een digitaal schoolbord. Meer info over hoe u met dit bordboek aan de slag gaat, vindt u [hier](#).

We behandelen in dit lessenpakket drie grote thema's:

1 Hoe reizen?

Een route plannen en het meest geschikte vervoerbewijs kiezen.

2 Veiligheid

Veiligheid in en rond de voertuigen.

3 Respect

Respect en gedragsregels naar medewerkers van De Lijn en andere reizigers toe.

Aan de hand van die thema's doorlopen de jongeren in dit lessenpakket een **bewustmakingsproces**. Dat is belangrijk, omdat er jammer genoeg nog te vaak ongevallen gebeuren met kwetsbare weggebruikers en voertuigen van het openbaar vervoer.

Daarnaast gaan de jongeren aan de hand van het lessenpakket beseffen wat de waarde is van normen en waarden die te maken hebben met **respect** voor het personeel van De Lijn en voor medereizigers. Ook ondervinden ze hoe belangrijk het is om zorg te dragen voor materiële zaken en worden ze er zich van bewust hoe krachtig het kan zijn om iets vriendelijks te zeggen tegen de chauffeur. Een complimentje of een spontane 'hallo' maakt de sfeer op de bus of de tram meteen een stuk positiever.

Het lessenpakket is **gebruiksklaar** voor de leerlingen van de eerste en de tweede graad van het secundair onderwijs. Een aantal opdrachten zijn gedifferentieerd, met een stijgende moeilijkheidsgraad voor de leerlingen van de tweede graad. Uiteraard kunt u zelf vrij beslissen met welke opdrachten u aan de slag gaat. Als leerkracht kent u de beheersingsniveaus en de leerstijlen van uw leerlingen het allerbest.

We schenken veel aandacht aan variatie in **werkvormen**, het **herhalings-** en **aanschouwelijkheidsprincipe** en we maken de leerinhouden zo **interactief** mogelijk. Het resultaat is een kant-en-klaar lessenpakket, dat u zonder veel voorbereiding kunt inzetten in de klaspraktijk.

Elk thema is voorzien van de nodige **didactische ondersteuning**. Voor de eerste graad bieden we de **eindtermen** aan voor de A- en de B-stroom. Voor de tweede graad zorgden we voor de **vakoverschrijdende eindtermen**.

Kijk ook op www.delijn.be. Daar vindt u nog heel wat nuttige informatie die een aanvulling kan zijn wanneer u met het lessenpakket aan de slag gaat.

Wij wensen u een aangename reis!

1 Hoe reizen?

In dit thema verduidelijken we in het eerste deel het verschil tussen een **netplan**, een **tramschema** en een **perronindeling**. De leerlingen leren die verschillende voorstellingen lezen en begrijpen. In het tweede deel komt het gebruik van een **routeplanner** aan bod. We geven aandacht aan de werkwijze op de computer en de smartphone. We leggen twee toepassingen uit: enerzijds is er de routeplanner van De Lijn, anderzijds is er Google Maps, want ook daarmee kun je een route met het openbaar vervoer plannen. We geven toelichting aan de hand van beeldfragmenten en oefeningen. In het derde deel krijgen de leerlingen inzicht in de verschillende soorten **vervoerbewijzen** van De Lijn.

Lesdoelen

- De leerlingen leren hoe ze met het routenet moeten omgaan.
- De leerlingen leren hoe ze een digitale routeplanner kunnen gebruiken.
- De leerlingen verwerven inzicht in de soorten vervoerbewijzen.

1. Waar moet ik heen?

Vaardigheden

- ICT

Nodig

- Computers
- Het [netplan](#) Gent stad
- Het [tramschema](#) Gent stad
- De [perronindeling](#) Gent stad

Maak gebruik van het netplan, het tramschema en de perronindeling van Gent stad. Daar is een uitgebreid netwerk van bussen en trams, waarmee u de verschillen tussen de drie voorstellingen optimaal kunt illustreren.

U kunt doorklikken naar de originele versie van de voorstellingen op de website van De Lijn. Dat kan nuttig zijn wanneer u bepaalde zaken met de leerlingen meer in detail wilt bekijken.

HET NETPLAN

Leg aan de leerlingen uit wat een netplan is: *Een netplan is een stratenplan waarop alle bus- en tramlijnen zijn weergegeven. Het hele netwerk van het openbaar vervoer van een stad of een regio wordt op een netplan in kaart gebracht.*

Bekijk samen het [netplan](#) van Gent stad. Stel de volgende leervraag:

- *Wat vind je terug op het netplan van Gent stad?*

De leerlingen noteren de antwoorden.

HET TRAMSCHEMA

Krijgen uw leerlingen een technische vorming? Maak dan de volgende link tijdens de uitleg over het verschil tussen een netplan en een tramschema: *Bij een elektrische schakeling volgen de draden een weg (bv. langs de muren, over het plafond). De draden lopen niet kaarsrecht, maar zijn soms gebogen. Op een stroomschema tekent men de schakeling in rechte lijnen. Er staan geen details op over bv. het verloop van de muren.*

Bekijk samen het [tramschema](#) van Gent stad. Stel de volgende leervraag:

- *Welke overeenkomsten en verschillen zie je als je het tramschema vergelijkt met het netplan?*

De leerlingen noteren de antwoorden.

Kijk samen met de leerlingen naar de Wist je dat-afbeelding op p. 4. Vertel:
*De borden aan een tramhalte vertellen meer over de rijrichting van de tram.
 De tram rijdt in de richting van de haltes waarbij het bolletje in het zwart staat.*

Stel dan de volgende leervraag:

- *Waarom is er in grote steden zoals Antwerpen, Gent ... en aan de kust een uitgebreid tramnetwerk? Waarom rijden er niet overal gewoon bussen?*

.....

.....

.....

.....

.....

DE PERRONINDELING

De leerlingen maken de oefening aan de computer, individueel of in duo's. Noteer of toon de link www.delijn.be/nl/perronindeling op het (digitale) bord. De leerlingen gaan zelfstandig op zoek naar de perronindeling van Gent stad. Ze zoeken welke nummers in de oefening buslijnen zijn en welke tramlijnen. Hiervoor moeten ze gebruikmaken van het netplan en het tramschema, waarop ze de lijnen kunnen terugvinden.

De leerlingen die de perronindeling aandachtig bekijken, zullen ook opmerken dat de bussen allemaal op het plein vertrekken. De haltes liggen zij aan zij. De tramsporen lopen daarvan ten noorden en noordoosten. Vertel dat niet op voorhand aan de leerlingen, maar laat hen dat zelf actief ontdekken wanneer ze met de oefening aan de slag gaan. Verbeter de antwoorden daarna klassikaal.

Extra

Bekijk de schema's uit de leefomgeving van de leerlingen en bespreek ze in een onderwijsleergesprek. Alle netplannen en tramschema's van De Lijn zijn online beschikbaar.

2. Hoe geraak ik waar ik wil zijn?

Vaardigheden

- Kijk- en luistervaardigheid
- ICT
- Spreekvaardigheid (een route verwoorden)

Nodig

- Computers, tablets of smartphones
- Filmpje routeplanner De Lijn
- Filmpje routeplanner Google Maps

Vertel aan de leerlingen dat er digitale routeplanners bestaan die kunnen helpen bij het plannen van een reis met het openbaar vervoer. Misschien zijn er leerlingen die daar al vertrouwd mee zijn.

ROUTEPLANNER VAN DE LIJN EN GOOGLE MAPS

Bekijk samen het filmpje over het gebruik van de routeplanner van De Lijn.

Vertel dat ook Google Maps een functie heeft om een route met het openbaar vervoer te plannen. Ontdek samen met de leerlingen in het filmpje hoe je de routeplanner van Google Maps kunt gebruiken.

GERAAK JE ER?

De leerlingen maken de eerste drie oefeningen waarbij ze zelf een route plannen. Ze proberen daarbij de twee toepassingen uit, dus zowel de routeplanner van De Lijn als Google Maps. Ze maken de opdracht individueel en gebruiken een computer, een tablet of hun eigen smartphone. Elke opdracht maken ze op een apart tabblad.

Controleer het resultaat bij alle leerlingen wanneer ze klaar zijn. De leerlingen leggen aan u uit welke route ze bij elke oefening volgen en hoe ze de verplaatsing maken.

Ze geven daarbij:

- het lijnnummer;
- de opstaphalte (en eventuele overstappen);
- de afstaphalte;
- het uur van vertrek;
- het uur van aankomst.

De leerlingen presenteren op dit moment nog niet voor de klas; we houden deze oefening nog laagdrempelig. Later in het lessenpakket volgt er wel een oefening met een presentatie.

Extra

De ICT-vaardige leerlingen kunnen nog aan de slag gaan met oefening 4.

Die oefening is complexer omdat de leerlingen daarin meer overstappen moeten maken om de eindbestemming te bereiken.

3. Hoe betaal ik mijn rit?

Vaardigheden

- Spreekvaardigheid
- ICT (opgezochte informatie beknopt presenteren)

Nodig

- Computers
- Speelkaarten of genummerde kaartjes van 1 tot en met 10
- (Eventueel) papier, kleurpotloden, stiften

De Lijn heeft een ruim aanbod aan vervoerbewijzen. De leerlingen gaan zelf op onderzoek en ontdekken zo de verschillen tussen een aantal vervoerbewijzen.

Heel wat jongeren hebben zelf een abonnement. De meesten kennen het sms-ticket. Maar het m-ticket is bijvoorbeeld ook handig en makkelijk om te gebruiken. Interessant dus om verder te verkennen.

Houd een kort onderwijsleergesprek. Stel daarbij de volgende leervragen:

- *Wie heeft een abonnement?*
- *Wie heeft al eens via sms betaald?*
- *Hoe ging dat in zijn werk?*
- *Wie kent er nog andere manieren om een rit te betalen op de bussen en trams van De Lijn?*

Vertel aan de leerlingen dat de keuze van een vervoerbewijs afhankelijk is van een aantal factoren: *Reis je alleen of in groep? Maak je sporadisch of elke dag gebruik van het openbaar vervoer? Plan je een dagtrip of een trip van meer dagen? Wil je betalen via belwaarde, je gsm-abonnement of je bankrekening?*

SOORTEN VERVOERBEWIJZEN

De leerlingen gaan met de oefening aan de slag. Ze gaan online op zoek naar praktische informatie over de verschillende vervoerbewijzen en beantwoorden de vragen. Ze stellen daarna hun vervoerbewijs voor in een presentatie.

Verdeel de tien vervoerbewijzen over de leerlingen. Dat kan op verschillende manieren, afhankelijk van het aantal leerlingen:

- de leerlingen werken individueel, elke leerling bespreekt één vervoerbewijs;
- de leerlingen werken individueel, de ICT-vaardige leerlingen bespreken meerdere vervoerbewijzen;
- de leerlingen werken in duo's en bespreken samen één vervoerbewijs;
- de leerlingen werken in duo's en bespreken samen meerdere vervoerbewijzen.

Noteer/toon deze link op het (digitale) bord: www.delijn.be/nl/vervoerbewijzen. De leerlingen zullen af en toe moeten doorklikken naar de 'veelgestelde vragen'. Zo oefenen ze om gericht te zoeken op een webpagina.

Je kunt op de bus of de tram niet meer bij de chauffeur betalen. Vervoerbewijzen moet je dus vooraf in een Lijnwinkel, met je gsm ... of contactloos betalen op de bus of de tram. Bekijk hiervoor samen met de leerlingen de verschillende verkooppunten op www.delijn.be/nl/content/vervoerbewijzen/verkooppunten/

Let op: de tarieven op de website van De Lijn zijn steeds de juiste, ook wanneer die afwijken van de opgegeven antwoorden in dit lessenpakket.

De leerlingen maken een korte presentatie. Dat kan in PowerPoint of bv. via [Google Presentaties](#). Op die manier leren ze om informatie samen te vatten en kernwoorden te gebruiken. Leg eventueel voorwaarden op voor de presentatie, afhankelijk van de ICT-vaardigheid van de leerlingen: laat hen bijvoorbeeld ook een titelpagina maken, een titelstructuur gebruiken, afbeeldingen invoegen of enkel kernwoorden gebruiken.

Extra

Voor leerlingen die om uiteenlopende redenen niet kunnen presenteren (taalzwak, faalangst, spraakproblemen ...), kun je differentiëren. Laat die leerlingen in de plaats van een presentatie een affiche maken. Ze kunnen de affiche op papier ontwerpen of digitaal opmaken.

Antwoorden:

<u>ticket</u>	Kostprijs?	Waar kopen?	Hoe gebruiken?

<u>ticket heen en terug</u>	Kostprijs?	Waar kopen?	Hoe gebruiken?

<u>dagticket</u>	Kostprijs?	Waar kopen?	Hoe gebruiken?

<u>10-rittenkaart</u>	Kostprijs?	Waar kopen?	Hoe gebruiken?

<u>50-rittenkaart</u>	Kostprijs?	Waar kopen?	Hoe gebruiken?

<u>3-dagenticket</u>	Kostprijs?	Waar kopen?	Hoe gebruiken?
<u>groepsticket</u>			

<u>ticket + toeristische uitstap</u>	Kostprijs?	Waar kopen?	Hoe gebruiken?

Fietsticket	Kostprijs?	Waar kopen?	Hoe gebruiken?

Euregio-ticket	Kostprijs?	Waar kopen?	Hoe gebruiken?

WIST JE DAT?

De Lijn vervangt alle magnetische vervoerbewijzen door elektronische kaarten. Die zijn gemaakt uit een steviger materiaal, wat je niet mag plooien. Daarnaast verdwijnen de gele ontwaardingstoestellen. Reizigers scannen hun vervoerbewijs aan de scanner of bij de chauffeur. Aan de nieuwe betaalautomaten kun je enkel nog met een debet- of een kredietkaart betalen; cash betalen kan niet meer.

2 Veiligheid

In dit thema komen alle aspecten aan bod die met veiligheid te maken hebben. In de eerste twee delen gaan we in op de problematiek van de **dode hoek** en de **remafstand**. Het derde deel gaat over de **voorrangsregels** van tram en bus. In het vierde deel hebben we het over de oorzaken van verkeersongevallen met het openbaar vervoer. De leerlingen leren waarop ze moeten letten om ongevallen te vermijden.

Lesdoelen

- De leerlingen passen informatie verkregen uit beeldmateriaal toe in oefeningen.
- De leerlingen verwerven inzicht in hoe ze zich moeten gedragen in het verkeer ten opzichte van het openbaar vervoer.
- De leerlingen passen formules toe in verkeer gerelateerde rekenopdrachten.
- De leerlingen interpreteren kwantitatieve informatie.

1. Waar ziet de bestuurder mij?

Vaardigheden

- ICT
- Spreekvaardigheid
- Rekenvaardigheid

Nodig

- Computers
- Filmpje [dode hoek](#)
- Filmpje [Japan](#)
- Filmpje [whodunit](#)

ROND HET VOERTUIG

We geven in dit deel voornamelijk aandacht aan de dode hoek. De realiteit is dat er elk jaar nog te veel dodehoekongevallen gebeuren. We kunnen de leerlingen daar dus nooit genoeg rond sensibiliseren.

Leid het onderwerp in aan de hand van de [krantenkoppen](#). Op de details van de bijbehorende krantenartikels gaan we bewust niet verder in, omdat de gevolgen van de ongevallen daarin expliciet worden vermeld. Dat kan confronterend zijn.

Wil u toch graag de volledige krantenartikels tonen? Dat kan via deze links:

www.hln.be/in-de-buurt/kapelle-op-den-bos/jonge-fietser-17-overleden-bij-dodehoekongeval-a39364bb/

www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20180711_03608598

www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20180611_03555201

Enkele leerlingen lezen de krantenkoppen voor. Voer dan een klasgesprek. Houd in het achterhoofd dat het een gevoelig onderwerp kan zijn.

Stel de volgende leervragen:

- *Wie maakte zelf al een dodehoekongeval mee?*
- *Was je slachtoffer of getuige?*
- *Maakte iemand van je familie of vrienden een dodehoekongeval mee?*

Geef uitleg bij de aard van de dodehoekongevallen. *Gemiddeld gebeuren er in België per jaar vijftig dodehoekongevallen met kwetsbare weggebruikers. Bij de meeste dodehoekongevallen zijn fietsers het slachtoffer. In de meeste gevallen zijn er vrachtwagens betrokken, maar soms ook bussen. De slachtoffers zijn voornamelijk oudere mensen en jongeren tussen elf en twintig jaar.*

De leerlingen maken dan de rekenoefening. Die maakt hen bewust van de ernst van dodehoekongevallen.

Antwoorden:

.....

.....

.....

Bekijk en bespreek daarna samen de afbeelding over de dode hoek. Vestig de aandacht op de sticker die achteraan op bussen en trams hangt.

Stel de volgende leervragen:

- *Wie heeft die sticker al op een bus of tram zien hangen?*
- *Waarom zou De Lijn die stickers gebruiken?*
- *Op welke plaatsen kan de chauffeur jou niet zien?*

Besteed aandacht aan het feit dat bussen kunnen zwenken. Vertel dat een bus (of een vrachtwagen) soms moet uitwijken naar de andere kant van de rijbaan om een bocht te kunnen nemen. Lees samen de tekst in het kadertje en bekijk de sticker die achteraan op de bussen van De Lijn hangt die duidelijk maakt dat de voertuigen kunnen zwenken.

Bekijk dan samen het filmpje over de dode hoek. Vertel op voorhand dat de leerlingen goed naar de tips moeten luisteren.

Daarna herhalen de leerlingen de tips van het filmpje aan de hand van de sleepoefening. Ze maken die oefening individueel aan de computer.

IN HET VOERTUIG

Bekijk klassikaal de filmpjes over het openbaar vervoer in Japan en het whodunit-filmpje. De filmpjes hebben een ludieke insteek.

Filmpje Japan: In België drummen reizigers weleens op de bus en de tram, maar in Japan gaat het er nog een stuk straffer aan toe.

Filmpje whodunit: Bespreek aan de hand van het filmpje dat je erg geconcentreerd moet zijn om veranderingen in je omgeving op te merken.

Een chauffeur die zich niet ten volle kan concentreren op de omgeving, mist waardevolle informatie over de verkeerssituatie waarin hij zich bevindt. Dat kan gevaarlijk zijn. Daarom is het belangrijk dat reizigers niet voorbij de rode streep bij de chauffeur komen of in het rode vlak gaan staan.

Stel de volgende leervraag:

- *Waarom is het gevaarlijk en zelfs verboden om tijdens het rijden met de chauffeur te praten en om voor de rode lijn te gaan staan?*

.....

.....

.....

.....

Wanneer het voertuig stilstaat, mag je uiteraard wel iets aan de chauffeur zeggen of vragen.

2. Hoe snel kan de bestuurder afremmen?

Vaardigheden

- Rekenvaardigheid
- Kijk- en luistervaardigheid

Nodig

- Rekenmachines
- Filmpje remtest
- Filmpje crashtest

DE TRAM

Vertel aan de leerlingen dat het remsysteem van een tram helemaal anders is dan dat van een bus: *Een tram heeft drie verschillende remsystemen en toch kan een tram niet zomaar stoppen. Een tram heeft een lange remafstand.*

Bekijk en bespreek de foto waarop de drie remsystemen worden verduidelijkt. Een leerling leest de bijbehorende uitleg voor.

Vertel dat de tram ondanks de drie remsystemen een veel langere remafstand heeft dan een auto. Bij de tram spelen de weersomstandigheden tevens een belangrijke rol: regen, ijs of bijvoorbeeld bladeren op de sporen hebben invloed op de remafstand.

Bekijk samen met de leerlingen de vergelijking en het filmpje van een tram die een remtest doet door middel van een noodstop bij een snelheid van maar liefst 70 kilometer per uur.

DE BUS

Vertel: De stopafstand van de bus is vergelijkbaar met die van een auto en is afhankelijk van verschillende factoren.

Stel de volgende leervraag:

- Van welke factoren is de stopafstand van de bus afhankelijk?

De leerlingen verdiepen zich verder in de stopafstand van de bus aan de hand van de vraagstukken met rekenopdrachten. Ze lossen de vraagstukken individueel op, met behulp van een rekenmachine.

Er is een verschil in moeilijkheidsgraad tussen de opgaven voor de eerste en de tweede graad. Kies welke opgaven het meest geschikt zijn, afhankelijk van de rekenvaardigheid van de leerlingen. De rekenwijze in de opgaven voor de eerste graad is sterk vereenvoudigd. We maken wel een onderscheid tussen de stop-afstand op een nat en een droog wegdek.

Antwoorden (eerste graad):

De rekenwijze in de opgaven voor de tweede graad is de juiste manier van werken. De leerlingen berekenen de reactieweg en de remafstand afzonderlijk. De som van die twee is de stopafstand. Die rekenwijze geeft een dubbele leerwinst: differentiatie in de complexiteit van de opgaven én aandacht voor het belang van de reactietijd. Herhaal dat je de chauffeur tijdens het rijden dus zeker niet mag afleiden.

Voor de remweg maken we een onderscheid tussen remmen op een nat en een droog wegdek. Kunnen de leerlingen met machten werken? Bied de formules voor de remweg dan op de volgende manier aan:

Droog wegdek

$$(\text{snelheid} : 10)^2 : 2$$

Nat wegdek

$$(\text{snelheid} : 10)^2 : 2 \times 1.5$$

Antwoorden (tweede graad):

Lees de Wist je dat- tekst voor. Stel daarbij de volgende leervraag:

- *Waarom is correct en rustig gedrag in de bus niet enkel belangrijk voor de chauffeur? Waarom is dat ook goed voor de reizigers?*

.....

.....

.....

Vestig even aandacht op een goede zithouding op de bus en tram. Leg uit dat het belangrijk is dat je je boekentas of rugzak op een veilige plaats zet. Bekijk samen met de leerlingen de crashtest.

Besprek na het filmpje wat er mis is met de zithouding van de passagiers en wat de eventuele gevolgen kunnen zijn.

Wat is er mis met de zithouding?

.....

.....

.....

Wat zijn de eventuele gevolgen?

.....

.....

.....

3. Wanneer hebben tram en bus voorrang?

Vaardigheden

- Leesvaardigheid (meerkeuzevragen oplossen)

Nodig

- Computers
- Een blauw en een geel kaartje per leerling
- Eventueel A3-bladen, kleurpotloden, stiften
- Filmpje voorrang tram

DE TRAM

Bekijk klassikaal het filmpje van De Lijn over de voorrang van de tram. Daarin wordt duidelijk dat aandachtig zijn in het verkeer levens kan redden.

De leerlingen maken dan vier multiple choice-oefeningen, waarin ze aan de slag gaan met de belangrijkste voorrangsregels voor trams. Ze maken de opdracht individueel aan de computer. Verbeter de opdracht klassikaal.

Antwoorden:

1 *Mag je de trambedding gebruiken?*

2 *Moet de fietser opzij voor de tram?*

3 *Mag deze voetganger oversteken?*

4 *Moeten voetgangers en fietsers stoppen voor de tram die rechtsaf gaat?*

.....

.....

Een leerling leest de belangrijkste voorrangsregels voor trams voor. De afbeelding van een ongeval tussen een tram en een auto maakt nog eens duidelijk dat een tram nooit kan uitwijken.

Extra

De leerlingen schrijven de voorrangsregels voor trams op een A3-blad.

Ze kunnen er afbeeldingen of illustraties aan toevoegen. Hang de regels op.

DE BUS

De leerlingen maken vier multiple choice-oefeningen, waarin ze aan de slag gaan met de belangrijkste voorrangsregels voor bussen. Ze maken de opdracht individueel aan de computer. Verbeter de opdracht klassikaal.

1 Een bus die een halte verlaat heeft altijd voorrang.

2 Aankomende fietsers moeten hier stoppen voor de busreizigers.

3 Fietsers mogen hier de busstrook gebruiken.

4 Fietsers mogen hier de busstrook gebruiken.

Extra

De leerlingen schrijven de voorrangsregels voor bussen op een A3-blad. Ze kunnen er afbeeldingen of illustraties aan toevoegen. Hang de regels op.

WIE HEEFT VOORRANG?

Bekijk samen de vier verschillende verkeerssituaties. Aan de hand daarvan denken de leerlingen verder na over wat ze net hebben geleerd.

Geef de leerlingen elk twee kaartjes: een blauw en een geel. Toon telkens een andere verkeerssituatie en lees per situatie de twee keuzemogelijkheden voor. De leerlingen steken het kaartje in de lucht met de kleur die past bij het juiste antwoord. Een leerling die het juiste antwoord geeft, gaat rechtstaan om toelichting te geven.

Antwoorden:

Vermeld bij de derde situatie dat we ook buiten de bebouwde kom voorzichtig moeten zijn, ook al heeft de vertrekkende bus daar geen voorrang.

Extra

U kunt de oefening moeilijker maken door de verkeerssituaties te tonen zonder de keuzemogelijkheden. De leerlingen geven dan zelf het juiste antwoord (mondeling of schriftelijk).

4. Hoe zorg ik dat ik geen ongeval krijg?

Vaardigheden

- Leesvaardigheid (meerkeuzevragen oplossen)
- Rekenvaardigheid/grafieken

Nodig

- Rekenmachines
- Computers
- Filmpje bumpersurfen
- Filmpje lopen tussen bussen

Cijfers vertellen soms meer dan woorden. Daarom vertrekken we hier van een tabel die het aantal ongevallen met bus en tram per Vlaamse provincie weergeeft.

De leerlingen vergelijken het totaalcijfer voor Vlaanderen van 2017 met dat van 2016. Dit zijn de meest recente gegevens. Ze komen uit het jaarboek van 'Mobiel Vlaanderen', een initiatief van de Vlaamse overheid.

Bespreek de gegevenstabel met de leerlingen. Stel daarbij de volgende leervragen:

- *In welke provincies gebeurden in 2017 de meeste ongevallen?
Hoe komt dat?*
.....
.....
.....
.....
.....
- *Hoe komt het dat er in Limburg in 2017 geen ongevallen gebeurden met een tram, maar wel met een bus?*
.....
- *Wat kun je zeggen over het aantal ongevallen met de bus als je het aantal van 2016 vergelijkt met dat van 2017?*
.....
.....
- *Wat kun je zeggen over het aantal ongevallen met de tram als je het aantal van 2016 vergelijkt met dat van 2017?*
.....
.....

Bekijk dan samen het filmpje [lopen tussen bussen](#) en [bumpersurfen](#).

Extra

Laat de leerlingen rekenen met de cijfergegevens in de tabel. Geef hen de volgende opdracht: Bereken de stijgings- en dalingspercentages met de totalen van 2016 en 2017.

Laat de leerlingen grafieken maken aan de hand van de cijfergegevens in de tabel. Dat kan bijvoorbeeld een kolomdiagram, een gestapeld kolomdiagram of een cirkeldiagram zijn, afhankelijk van de manier waarop u de nadruk wilt leggen binnen het cijfermateriaal.

Bekijk de [krantenartikels](#). Daarin staan deze keer meer details over de eigenlijke ongevallen. De filmpjes en de krantenartikels laten de leerlingen nadenken over mogelijke oorzaken van ongevallen waarbij voertuigen van het openbaar vervoer betrokken zijn. De leerlingen lezen de krantenartikels zelfstandig.

Houd daarna een kort klasgesprek. Stel daarbij de volgende leervraag:

- *Wat zijn mogelijke oorzaken voor ongevallen tussen weggebruikers en voertuigen van het openbaar vervoer?*

Mogelijke antwoorden:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Benadruk dat die oorzaken belangrijke aandachtspunten zijn om het risico op een ongeval te verkleinen.

3 Respect

Dit thema draait helemaal om respect. Respect voor medewerkers van De Lijn, maar ook voor medereizigers, het materiaal van De Lijn, openbare ruimtes ...

In het eerste deel nemen we de **gedragsregels** onder de loep. De leerlingen gaan na in hoeverre ze zelf belang hechten aan gedragsregels en in welke mate ze die naleven. In het tweede deel komt **vandalisme** aan bod. We leggen onder andere de nadruk op de gevolgen van vandalisme. We geven daarbij aandacht aan de kosten die samenhangen met vandalisme en we leggen de link met de leefwereld van de jongeren. Het derde deel gaat over **agressie** en **ongewenst gedrag**. Er komen verschillende oogpunten aan bod: de jongere als getuige en de jongere als slachtoffer.

Lesdoelen

- De leerlingen herkennen en benoemen goede en slechte normen en waarden.
- De leerlingen vormen een eigen mening over goede en slechte normen en waarden en delen die mening met anderen.
- De leerlingen brengen respect op voor elkaars mening.
- De leerlingen luisteren naar elkaar en laten elkaar uitspreken.
- De leerlingen gebruiken gegronde argumenten om hun mening te onderbouwen. (tweede graad)
- De leerlingen werken met websites die van maatschappelijk belang zijn.
- De leerlingen zoeken gerichte informatie op een website.
- De leerlingen interpreteren grafieken en infografieken.
- De leerlingen rekenen functioneel met maatschappelijk georiënteerde cijfergegevens.

1. Hoe ben ik een respectvolle reiziger?

Vaardigheden

- Inleving
- Eigen mening verwoorden en beargumenteren
- Spreekvaardigheid

Nodig

- A4-bladen met placemat sjabloon (één per vier leerlingen)
- Regels van de proactieve cirkel (A3-blad)
- Regels van het debat (A3-blad)
- Groen, rood en wit blad papier
- Timer
- Stellingen
- Spreekstok (meetlat, stressbal, balpen ...)
- Filmpje een bus is 'cool'
- Filmpje gedrag op de bus
- Filmpje stormloop naar de bus
- Filmpje Marleen en Mohamed

Bekijk klassikaal het introductiefilmpje dat toont waarom bussen cool zijn. Het is een speels filmpje waarin ze op een grappige manier laten zien dat de bus veel meer is dan waar we in eerste instantie aan denken.

Houd een kort klasgesprek. Stel daarbij de volgende leervragen:

- *Heb je een bus ooit al op die manier bekeken?*
- *Vind jij een bus 'cool'?*
- *Wat versta je onder zorg dragen voor voertuigen, chauffeurs, controleurs en andere passagiers?*

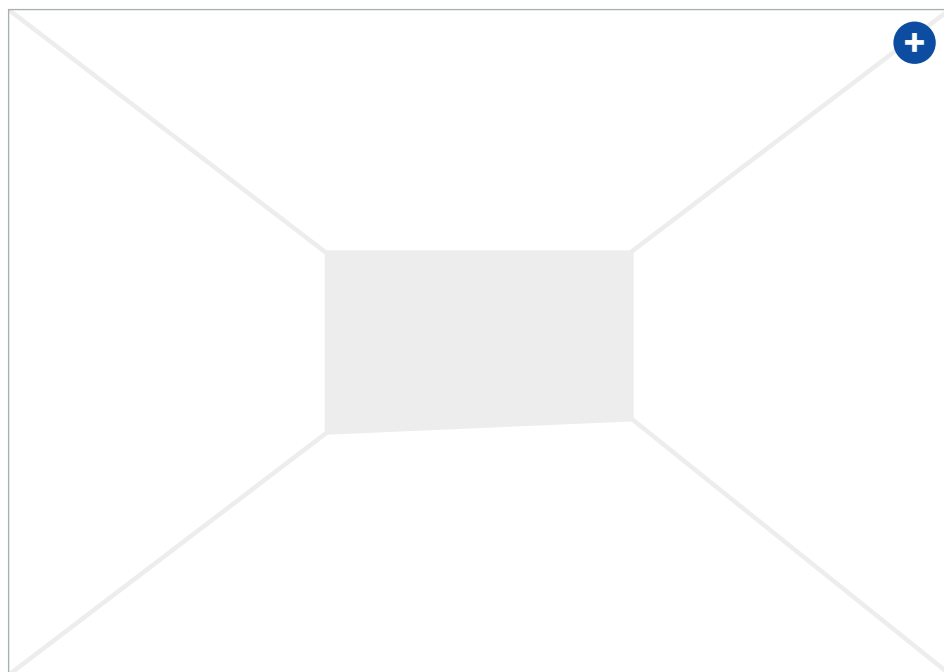
Bekijk samen de sticker met de gedragsregels die op de bus en tram hangt. Bespreek de regels samen. Leg daarbij uit wat 'ontwaarden' betekent (= een ver-voerbewijs activeren door het ticket te scannen aan de grijze automaat).

Bekijk klassikaal het filmpje over het gedrag op de bus en het stormloop filmpje.

De sticker met de gedragsregels en de filmpjes vormen het uitgangspunt voor een brainstorm, onder de vorm van een placemat-oefening. Die werkvorm zorgt ervoor dat de leerlingen gestimuleerd worden om te overleggen en compromissen te sluiten in groep. Iedereen komt aan bod. De leerlingen maken een keuze waarin iedereen van de groep zich kan vinden.

De leerlingen verwerken de informatie uit de sticker en de filmpjes aan de hand van een placemat. Ze overleggen daarbij in groep over de vraag hoe je een respectvolle reiziger kunt zijn.

Werkwijze placemat

Voorbeeld van een placemat

Verdeel de klasgroep in groepen van vier leerlingen. Geef elke groep een voor- getekende placemat, die ze in het midden van de tafel leggen. Centraal op het blad heeft u het woord 'RESPECT' geschreven en een vraag. Elke groep krijgt een andere vraag. Aan elke kant van het blad zit één deelnemer.

In de eerste ronde noteren alle leerlingen hun eigen antwoord op de vraag. Ze doen dat elk in het vak van de placemat voor zich. Ze mogen daarbij hun eigen ideeën of ervaringen gebruiken; de antwoorden hoeven dus niet enkel uit de filmpjes te komen.

In de tweede ronde bekijken de leerlingen of er antwoorden zijn die overeenkomen. Het groepje beslist dan achter welk standpunt ze samen staan. Dat noteren ze in het middenveld van de placemat.

Daarna leest elk groepje zijn vraag voor en vertellen ze tot welk groepsstandpunt ze samen zijn gekomen.

Mogelijke vragen:

- Welk gedrag is er het meest storend voor de buschauffeur?
- Welk gedrag is het meest storend voor oudere mensen?
- Welk gedrag is het meest storend voor medereizigers?
- Welk gedrag is ontoelaatbaar op de bus en de tram?

Mogelijke antwoorden:

.....

.....

.....

.....

.....

HOE RESPECTVOL BEN JIJ?

Om te onderzoeken hoe respectvol de leerlingen zich op de bus of de tram gedragen, spelen ze een stellingenspel. De werkvorm verschilt voor de eerste en de tweede graad. In de eerste graad werken de leerlingen met een proactieve cirkel. In de tweede graad gaan de leerlingen met elkaar in debat. Debatteren is nog moeilijk voor de leerlingen van de eerste graad, want onderbouwde argumenten geven is niet zo eenvoudig.

De beide werkwijzen hebben een dubbele bodem. De stellingen gaan over respect bij De Lijn, maar de werkvormen zelf vereisen ook respect en correcte omgangsvormen.

WERKWIJZE PROACTIEVE CIRKEL

De methodiek van de proactieve cirkel stimuleert verbondenheid en een positieve klassfeer. De leerlingen leren om aandachtig en respectvol naar elkaar te luisteren. Ze moeten positieve taal gebruiken. Elke leerling komt aan bod.

Hang de regels van de proactieve cirkel groot op het bord.

Overloop de regels met de leerlingen.

- Je krijgt het woord.
- Je spreekt vanuit je 'ik'.
- Je gebruikt positieve lichaamstaal.
- Je hebt recht op je eigen mening.
- Je reageert niet op wat iemand anders zei.
- Je mag passen.
- What happens in de cirkel, stays in de cirkel.
- Je mag in de buitencirkel gaan zitten.

De leerlingen gaan in een kring zitten. Lees telkens een stelling voor. Geef de spreekstok aan een willekeurige leerling. Enkel die leerling mag nu zijn mening geven bij de stelling. Bedank de leerling daarna voor zijn inbreng. De leerling geeft de spreekstok door. De volgende leerling verwoordt dan zijn mening bij de stelling. Doe zo verder tot alle leerlingen hun mening hebben gegeven. Bedank iedereen telkens voor zijn inbreng. Doe dan hetzelfde opnieuw met een nieuwe stelling.

Naar: de uitgave van ProS (Problemen Op School) Mechelen

Ga op het einde na of er iemand nog iets wil toevoegen aan de cirkel. Geef zelf nooit feedback op de inbreng van de leerlingen. Heeft u een grote klasgroep? Wissel dan iets sneller van stelling.

Extra

Voelt u aan dat uw leerlingen de werkvorm (nog) niet aankunnen? Kies dan voor een andere klassieke maar meer actieve vorm. Maak zelf een presentatie, waarbij elke stelling op een dia staat. Hang gekleurde papieren aan de muur: groen = akkoord; rood = niet akkoord; wit = geen mening. Lees telkens een stelling voor. De leerlingen gaan bij een kleur staan. Duid eventueel een leerling aan die kan vertellen waarom hij die mening heeft.

WERKWIJZE DEBAT

Het debat is een uitdaging voor de leerlingen van de tweede graad. De meeste leerlingen hebben wel een eigen mening, maar die mening onderbouwen met argumenten is vaak niet zo eenvoudig. Er bestaan verschillende debatformen. Als het debat nieuw is voor de leerlingen vormt de werkvorm in het leerlingendeel een goede start. Meer achtergrondinfo vindt u [hier](#).

Hang de regels voor het debat groot op het bord.

Overloop de regels met de leerlingen:

- Geef krachtige argumenten.
- Laat je tegenstander altijd uitspreken.
- Wees respectvol.

De leerlingen debatteren in duo's. Geef elk duo een stelling. Bepaal voor hen wie de stelling moet verdedigen en wie ze moet tegenspreken. Geef de leerlingen even de tijd om voor te bereiden. Laat het debat dan starten. Stel een timer in op twee minuten per stelling.

Ga na de oefening een klasgesprek aan. Stel daarbij de volgende leervraag:

- *Is het moeilijk om iemand te overtuigen van de aanvaardbaarheid van bepaalde gedragsvormen als die duidelijk niet respectvol zijn?*

De leerlingen zullen na de bespreking (hopelijk) toegeven dat er weinig of geen gegronde argumenten zijn voor niet respectvol gedrag.

Extra

Is debatteren te moeilijk voor uw leerlingen? Kies dan voor een meer interactieve werkvorm. U kunt de stellingen in de online tool 'Mentimeter' verwerken. Mentimeter maakt het mogelijk om de smartphones van de leerlingen op een eenvoudige manier te gebruiken als stemkastjes. Meer info vindt u [hier](#).

Kijk tot slot samen naar de [cartoon](#). Laat de leerlingen even stilstaan bij de kracht van een compliment of een groet aan de bestuurder.

Stel daarbij de volgende leervragen:

- *Waarom vinden mensen het fijn dat je vriendelijk 'hallo' zegt?*

.....

.....

- *Waarom is het leuk om een compliment te krijgen?*

.....

.....

.....

2. Wat zijn de gevolgen van vandalisme?

Vaardigheden

- Rekenvaardigheid
- Inleving

Nodig

- Rekenmachines
- Filmpje [vandalisme](#)

Bekijk klassikaal het filmpje over [vandalisme](#). Het is een ludiek filmpje dat de leerlingen kan triggeren om wat verder na te denken. Waarschijnlijk zullen ze er in eerste instantie om lachen. Misschien herkennen ze wel zaken die ze zelf ooit gedaan of gezien hebben.

Zet de leerlingen aan het denken over de gevolgen van vandalisme op het openbaar vervoer. Lees de beschreven [situaties](#) voor. De leerlingen delen hun eigen meningen en vertellen over hun ervaringen.

Daarna gaan ze aan de slag met een [rekenoefening](#). Laat hen aan de hand van die oefening stilstaan bij de financiële en praktische gevolgen van vandalisme. Maak daarbij een rechtstreekse link naar de leefwereld van jongeren.

De leerlingen maken de oefening. Ze berekenen wat het hen kan kosten wanneer ze betrappt worden als ze iets vernielen op de bus of tram.

Extra

Is het voor uw leerlingen nog te moeilijk om een procent van een getal te berekenen? Dan kunt u hen helpen bij het stukje over btw, of u kunt het btw-bedrag opgeven.

Stel de volgende leervragen:

- 1 *Hoeveel moet Evert in totaal betalen zonder btw nadat men hem betrapte op het vernielen van een bel en een zetel op de bus?*

.....

.....

- 2 *De btw bedraagt 21 %. Hoeveel euro is dat?*

.....

.....

- 3 *Hoeveel moet Evert in totaal betalen?*

.....

.....

Laat de leerlingen na de rekenoefening nadenken over wat ze allemaal zouden kunnen kopen met het bedrag dat ze kwijt zijn wanneer ze een boete zouden moeten betalen. Ze vertellen het in een klasgesprek.

Stel de volgende leervraag:

- 4** *Evert had net goed gespaard om iets te kopen wat hij al hele tijd wilde. Nu zal hij zijn spaarcenten moeten gebruiken om de rekening van De Lijn te betalen. Wat zou Evert kunnen kopen voor dat bedrag?*

3. Wat doe ik bij agressie?

Vaardigheden

- Spreekvaardigheid

Nodig

- Kleefbriefjes of digitaal prikbord 'Padlet'
- Reizigersfolder van De Lijn

Bekijk om te beginnen klassikaal cartoon 1 en cartoon 2. Bespreek ze samen volgens de KIAM-methode.

- **Kijken:** Wat zie je op de cartoon? Beschrijf alles wat je ziet.
- **Interpreteren:** Wat is er aan de hand? Wat is de betekenis van de cartoon?
- **Actualiseren:** Welke links kun je leggen met de actualiteit?
- **Mening:** Wat vind je van de situatie in de cartoon? Ben je akkoord met die situatie?

Houd dan een klasgesprek over de ervaringen van de leerlingen met betrekking tot agressie en ongewenst (seksueel) gedrag op het openbaar vervoer.

Stel daarbij de volgende leervragen:

- *Wat heb jij zelf al meegemaakt?*
- *Wat heb jij al zien gebeuren?*

De leerlingen vertellen hun eigen verhaal of geven hun persoonlijke mening. Het onderwerp kan gevoelig liggen, zeker als het gaat om ongewenste intimiteiten. Houd daar zeker rekening mee.

Maak daarom eventueel ook gebruik van een opdrachtvorm waarbij de leerlingen anoniem iets kunnen vertellen, zoals:

- De leerlingen schrijven hun ervaringen op kleefbriefjes. Hang de briefjes op het bord. Lees de antwoorden voor.
- Maak een 'Padlet' of een digitaal prikbord aan. De leerlingen noteren hun antwoorden in de Padlet. De antwoorden worden zo op één plaats digitaal gebundeld, zodat ze voor iedereen onmiddellijk zichtbaar zijn.

JIJ BENT GETUIGE

Vertel het volgende: *Als je getuige bent van pesten, agressie, vandalisme, diefstal of ander ongewenst gedrag, vertel dat dan onmiddellijk aan de chauffeur. Lukt dat niet? Druk dan op de rode alarmknop, zodat de chauffeur in zijn binnen-spiegel kan zien wat er aan de hand is en eventueel hulp kan inroepen.*

Laat de leerlingen inzien dat je er niemand mee voorthelpt wanneer je agressie, ongewenst gedrag of vandalisme gewoon negeert.

Houd een kort klasgesprek. De leerlingen delen hun mening en hun ervaringen.

Stel daarbij de volgende leervragen:

- *Zou jij de chauffeur verwittigen als je iemand ziet ruziemaken, pesten, vechten, een diefstal plegen of andere reizigers lastigvallen?*
- *Waarom zou je dat wel doen?*
- *Waarom zou je doen alsof je het niet hebt gezien?*

Vertel daarna het volgende: *Een chauffeur in nood kan met één druk op de knop de alarminstallatie inschakelen. Hij verwittigt zo de verkeersleiding van De Lijn. De richtingaanwijzers van het voertuig beginnen ook meteen te branden en aan de voor- en de zijkant verschijnt op het display de boodschap 'SOS politiehulp'.*

Vraag aan de leerlingen wat ze zouden doen als die boodschap zouden zien.

Stel daarbij de volgende leervragen:

- *Wat moet je doen als je die boodschap ziet?*

.....

.....

.....

- *Wat is het alarmnummer van de politie? Waar kom je terecht als je 112 belt?*

.....

.....

.....

JIJ BENT SLACHTOFFER

Leg uit dat er camera's hangen op de bus en de tram en ga in op het nut daarvan. Vertel het volgende: *In heel wat bussen hangen er camera's. Voertuigen van De Lijn met camera's kun je herkennen aan een sticker. Als je in een voertuig stapt met camerabewaking, dan ga je er automatisch mee akkoord dat men je filmt. Je hebt het recht om de camerabeelden te bekijken. Dat kan nuttig zijn wanneer je het slachtoffer bent van agressie of van ongewenst gedrag.*

Vertel het volgende: *Ben je slachtoffer van ongewenst gedrag? Doe dan een aangifte bij de politie. De beelden die in de bus opgenomen zijn, kun je dan via hen opvragen. Je kan deze ook zelf rechtstreeks bij De Lijn opvragen, maar aanvragen via de politie worden sowieso sneller behandeld. Belangrijk als je weet dat de beelden maar 72 rijdende uren bewaard blijven. Doe dus binnen de drie dagen een aangifte:*

Open daarna de reizigersfolder van De Lijn en overloop klassikaal de procedure. *Als er beelden van u werden gemaakt, hebt u het recht om die te bekijken. Om dat aan te vragen, stuurt u een gemotiveerd verzoek naar de deskundige sociale veiligheid van De Lijn in de zone waar de beelden werden gemaakt. (Zone West is West- en Oost-Vlaanderen en Brussel. Zone Oost is Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant.).*

In dit verzoek moet u de volgende gegevens vermelden:

- uw identiteitsgegevens (voornaam, naam, adres en geboortedatum);
- het tijdstip, de plaats en/of het voertuignummer van de opname;
- indien mogelijk: een beschrijving van het slachtoffer, de vermoedelijke dader(s) en de plaats in het voertuig waar het gebeurde.

Daarnaast moet u de aanvraag dateren en ondertekenen. U krijgt een antwoord binnen de wettelijke termijn na de ontvangst van uw aanvraag.

Stel dan de volgende leervraag:

- *Wat betekenen deze woorden: gemotiveerd, deskundige, sociaal, dateren, wettelijke termijn?*

.....

.....

.....

.....

.....

De leerlingen rekenen zelf uit:

- *Een bus rijdt telkens twee dagen 8 uur en een dag 15 uur. Hoeveel dagen duurt het totdat de beelden overschreven worden?*

.....

4. Welke boetes hangen er vast aan ongepast gedrag?

Vaardigheden

- Leesvaardigheid
- Rekenvaardigheid
- Kwantitatieve informatie interpreteren
- ICT (maatschappelijk relevante toepassingen)

Nodig

- Computers

- Rekenmachines
- Webpagina van De Lijn over boetes
- Grafiek zwartrijden bij jongeren
- Lijngrafiek evolutie zwartrijders
- Filmpje geen verkeersregels
- Filmpje gebruik MOBIB-kaart

Naast de boetes voor vandalisme, kan De Lijn nog andere boetes opleggen. Ga eerst in op het belang van regels in onze maatschappij. Dat kan aan de hand van een ludiek filmpje, waarin op een grappige manier duidelijk wordt wat er zou gebeuren als er geen verkeersregels zouden zijn. Daarna gaan de leerlingen met de oefeningen aan de slag. Daarin leren ze met maatschappelijk georiënteerde websites werken: ze kunnen de oefeningen enkel oplossen door gericht opzoekwerk te doen.

REGELS ZIJN ER OVERAL

Stel de volgende leervragen:

- *Geef een aantal dagdagelijkse voorbeelden van situaties waarbij er regels zijn.*
- *Wat zouden de gevolgen zijn als die regels niet bestonden?*
- *Vind jij het goed dat er regels bestaan?*
- *Houd jij je altijd aan de regels?*

De leerlingen vertellen hun eigen mening. Bekijk dan klassikaal het filmpje over de gevolgen als er geen verkeersregels zouden zijn.

BOETES BIJ DE LIJN

Vertel het volgende: *Bij De Lijn heeft men ook regels die je moet volgen. Die staan in de reizigerscode van De Lijn. Reizigers die de afspraken niet volgen, krijgen een boete. De grootte van de boete hangt af van het soort overtreding, maar het bedrag kan aardig oplopen. Je gaat in de volgende oefeningen op zoek naar de soorten overtredingen die je volgens de regels van De Lijn kunt begaan en naar de boetebedragen die daarbij horen.*

HOEVEEL BEDRAAGT DE BOETE?

De leerlingen maken de oefeningen individueel aan de computer.

De vermelde overtredingen zijn maar een greep uit het geheel. De leerlingen komen de andere overtredingen automatisch tegen wanneer ze op zoek gaan naar de oplossingen. Noteer/toon de webpagina op het (digitale) bord: www.delijn.be/nl/vervoerbewijzen/boetes.

ZWARTRIJDEN

Stel de volgende leervragen:

- *Wat is zwartrijden?*

.....

.....

- *Van welk type is deze overtreding?*

.....

.....

- *Welke boete moet je dan betalen?*

.....

.....

.....

De volgende leervragen bieden een insteek voor een kort klasgesprek. Het is de bedoeling dat de leerlingen inzien dat zwartrijden de dienstverlening van De Lijn kan schaden. Als reizigers niet voor de dienstverlening betalen, komt de kwaliteit daarvan op de helling te staan.

Een boete voor zwartrijden betalen is geen pretje. Leg de link naar de leefwereld van de leerlingen door met hen te bespreken welke dingen ze zouden kunnen doen met het bedrag van de boete. Stel deze leervragen:

- *Denk je dat er veel mensen zwartrijden? Waarom zou iemand zwartrijden?*
- *Waarom is dat een ernstige overtreding?*
- *Hoeveel moet je betalen als je betrapt wordt op zwartrijden?*
- *Welke leuke dingen kun je doen met het geld van de boete?*

Ga dan aan de slag met de grafieken over zwartrijden. Aan de hand van de eerste (eenvoudige) grafiek kunt u de leerlingen leren hoe ze grafieken moeten interpreteren. Bij de lijngrafiek horen enkele rekenoefeningen.

Toon de eerste grafiek op het bord en stel deze leervraag:
Welke drie besluiten kun je uit de grafiek afleiden?

Toon dan de lijngrafiek over de evolutie van zwartrijden op het bord en stel deze leervraag: *Wat geeft de grafiek weer?*

De leerlingen maken dan de eerste rekenoefening op basis van de cijfers van de grafiek. Geef daarbij de volgende instructies:

- *Bekijk de cijfers op de lijngrafiek.*
- *Bereken het percentage van het aantal gecontroleerde reizigers dat een proces-verbaal kreeg tussen 2012 en 2014.*

De leerlingen werken met de regel van drie (als ze het gewend zijn om daarmee te werken). Is dat niet het geval? Start dan vanuit de breuk.

Antwoorden:

Stel dan de volgende leervraag:

Wat kun je besluiten uit de percentages die je hebt berekend?

Leg eventueel het verschil uit tussen absolute en relatieve cijfers (afhankelijk van het beheersingsniveau van de leerlingen): *Als je naar de absolute cijfers kijkt, lijkt het alsof er een stijging is van het aantal zwartrijders tussen 2013 en 2014. Dat is natuurlijk niet zo wanneer je de relatieve cijfers bekijkt: er werden in 2014 veel meer controles uitgevoerd.*

Geef dan de volgende rekenopdracht:

- 2** Bereken het gemiddelde aantal gecontroleerde reizigers tussen 2010 en 2014.

Geef dan de volgende rekenopdracht:

- 3** Bereken het gemiddelde aantal reizigers dat een proces-verbaal kreeg tussen 2010 en 2014.

Extra

Geef de laatste rekenopdracht aan leerlingen die meer uitdaging nodig hebben. Zij berekenen een stijgingspercentage.

- 4** Hoeveel procent reizigers heeft men in 2014 meer gecontroleerd dan in 2010?

YES YOU SCAN!

Bij De Lijn hebben ze de overstap gemaakt van papieren abonnementen naar de MOBIB-kaart. Je bent verplicht om je MOBIB-kaart bij elke op- en overstap te scannen. Bespreek met de leerlingen waarom dat zo belangrijk is. De slogan 'Yes you scan!' hoort bij een eerdere sensibiliseringscampagne van De Lijn.

Stel de volgende leervragen. De leerlingen verwoorden hun ervaringen.

- *Wie van jullie heeft een MOBIB-kaart?*
- *Wie scant zijn kaart bij elke op- en overstap?*
- *Waarom doe je dat (niet)?*

HOE SCANNEN?

Vertel waarom het zo belangrijk is om je MOBIB-kaart bij elke op- en overstap te scannen. Een leerling leest de uitleg voor.

Stel de volgende leervragen:

- *Wat doe je als je MOBIB-kaart door je eigen fout niet meer werkt of als je ze bent kwijtgespeeld?*

.....

.....

.....

- *Wat doe je als je MOBIB-kaart door een technische fout niet meer werkt?*

.....

.....

Toon dan het filmpje van De Lijn over het gebruik van de MOBIB-kaart.

Een leerling leest tot slot de procedure nog een keer voor. Vraag nog eens na of iedereen het belang van scannen en het juiste gebruik van de MOBIB-kaart goed heeft begrepen.

4 Eropuit met De Lijn

Alles wat de leerlingen in het lessenpakket geleerd hebben, komt nu samen in een grote complexe **opdracht**. Organisatiebekwaamheid en ICT-vaardigheid zijn daarbij de grootste leerplandoelstellingen. We moedigen het gebruik van het OVUR-schema aan.

Voor de tweede graad is de opdracht nog complexer dan die voor de eerste graad. De opdracht is zo uitgeschreven dat u zelf vrij kunt bepalen naar waar de uitstap zal gaan.

Lesdoelen

- De leerlingen gebruiken het OVUR-schema (oriënteren voorbereiden, uitvoeren, reflecteren).
- De leerlingen voeren de oriëntatiefase van een complexe opdracht uit.
- De leerlingen voeren de voorbereidingsfase van een complexe opdracht uit.
- De leerlingen voeren de reflectiefase van een complexe opdracht uit.
- De leerlingen observeren gericht.
- De leerlingen hebben aandacht voor privacy.
- De leerlingen gedragen zich respectvol naar elkaar en anderen.
- De leerlingen houden zich spontaan aan de reizigerscode van De Lijn.
- De leerlingen maken gebruik van een maatschappelijke gerichte aanvraagprocedure.
- De leerlingen noteren beknopt hun observaties.
- De leerlingen bereiden een interview voor. (tweede graad)
- De leerlingen nemen een interview af. (tweede graad)
- De leerlingen houden spontaan rekening met de verkeersregels in het algemeen.
- De leerlingen houden spontaan rekening met de verkeersregels aangaande het openbaar vervoer.
- De leerlingen houden spontaan rekening met de omgangsvormen aangaande respect in de samenleving.
- De leerlingen verwerken hun ervaringen op een digitale manier.

Opmerkingen

- Als uw school een SMS is (Slimme Mobiele School), kunt u tickets aanvragen via het toegekende budget. Neem een kijkje op www.vsv.be en www.verkeerschool.be/projecten/slimme-mobiele-scholen.
- In het kader van de privacyregels, moet u een **aanvraag** doen bij De Lijn om te mogen fotograferen op de voertuigen en in de openbare ruimtes van De Lijn. De leerlingen vullen de aanvraag klassikaal in. Ze oefenen daarbij meteen belangrijke vaardigheden: met maatschappelijk relevante procedures werken en een project plannen.
- Houd er rekening mee dat u de aanvraag minstens drie werkdagen op voorhand moet versturen.
- U hoeft maar één aanvraag te doen voor de hele klasgroep.
- De Lijn heeft een handige **brochure** waarin alles nog eens op een rijtje staat. Die kan de leerlingen helpen bij de opdracht.

Vaardigheden

- Organisatiebekwaamheid
- Spreekvaardigheid
- ICT

Nodig

- Reizigersgids van De Lijn
- Website aanvraagprocedure toelating tot fotograferen/filmen
- Bewijs toelating tot fotograferen/filmen
- Vervoerbewijs tram/bus
- Smartphone of digitaal fototoestel
- Papier en balpen

Enkele leerlingen lezen de opdracht voor. Beslis (eventueel samen met de leerlingen) waar de uitstap heen gaat. Leg vast of ze de opdracht individueel of in duo's uitvoeren. Voer de aanvraagprocedure voor de toelating tot fotograferen/filmen klassikaal uit.

Bepaal de voorwaarden waaraan de presentatie moet voldoen. Moeten de leerlingen zorgen voor een titelpagina en een titelstructuur? Uit hoeveel dia's moet de presentatie bestaan? Hoeveel foto's moeten de leerlingen minstens in de presentatie verwerken?

Stel geen leervragen. De leerlingen moeten in staat zijn om de opdracht zelfstandig of in duo's uit te voeren aan de hand van de informatie in het lessenpakket. Ze maken daarbij gebruik van het OVUR-schema (OVUR = oriënteren, voorbereiden, uitvoeren, reflecteren).

Extra

De leerlingen kunnen ook een filmpje maken in plaats van een presentatie. In het filmpje filmen ze zichzelf, terwijl ze hun verhaal doen en eventueel de gemaakte foto's tonen. U kunt dat doen wanneer er te weinig tijd is om elke leerling (of alle duo's) een presentatie te laten brengen. Het kan ook een alternatief zijn voor leerlingen die om bepaalde redenen bang zijn om voor de hele klas te praten.

Vaardigheden

- Organisatiebekwaamheid
- Spreekvaardigheid
- ICT

Nodig

- Reizigersgids van De Lijn
- Website aanvraagprocedure toelating tot fotograferen/filmen
- Bewijs toelating tot fotograferen/filmen
- Vervoerbewijs tram/bus
- Smartphone of digitaal fototoestel
- Papier en balpen
- Instructiefilmpjes over het opstellen en afnemen van een interview
- Videocreator 1 'Movavi' voor computers
- Videocreator 2 'Powtoon' voor computers
- Videocreator applicatie 1 'ViVaVideo' voor smartphones
- Videocreator applicatie 2 'FILMIGO' voor smartphones

Bekijk klassikaal de instructiefilmpjes over het opstellen en afnemen van een interview. Volg daarna dezelfde aanpak als bij de eerste graad.

Opmerking

De voorgestelde videocreators zijn maar een greep uit een groot aanbod. Het doet er niet toe welk programma of welke applicatie de leerlingen gebruiken; de ICT-vaardigheden waar ze bij de meeste programma's aan werken zijn dezelfde.

5 Doe de quiz!

U kunt de leerlingen nog een laatste keer **evalueren** aan de hand van een Kahoot!-quiz. De quiz bestaat uit 25 vragen waarin de drie thema's van het lessenpakket aan bod komen.

Kahoot! is een interactieve manier om na te gaan of leerlingen de aangeboden leerstof begrepen en onthouden hebben. Het is een populaire spelvorm bij de doelgroep. Bent u het niet gewend om met Kahoot! te werken? Lees dan eerst de uitleg (in het Engels) over alle mogelijkheden en de instructies over hoe je de quiz kunt spelen.

Lesdoelen

- De leerlingen herhalen de leerinhouden over het plannen van een route, veiligheid en respect met betrekking tot het openbaar vervoer.

Nodig

- Computers of smartphones
- Kahoot!-quiz: De Lijn lessenpakket 1e en 2e graad secundair onderwijs

Ga naar de Kahoot!-quiz. Log in op de webpagina of maak een account aan (als u er nog geen hebt). Een account geeft u de mogelijkheid om de resultaten van uw leerlingen te bewaren. U kunt de quiz ook als gast openen, maar dan kunt u geen resultaten bekijken en bewaren. (Als u op een betaalpagina zou komen, klik dan op het Kahoot!-icoon links bovenaan. Zo komt u op de gratis homepage.)

Klik op 'Play'. Klik dan op 'Classic'. U ziet bovenaan een code verschijnen. De leerlingen surfen naar www.kahoot.it en geven de code in. Ze geven dan hun naam in. Klik op 'Start' als u alle namen in de virtuele ruimte ziet staan.

Als het de eerste keer is dat de leerlingen een Kahoot!-quiz spelen, vertel dan het volgende: *Ik projecteer de vragen en de antwoorden vooraan op het bord. Op je eigen smartphone of computer kun je enkel kleuren zien. Die kleuren komen overeen met de antwoordmogelijkheden. Voor elke vraag is er een tijdslimiet. Als je te laat antwoordt, dan verdien je geen punten. Hoe sneller je antwoordt, hoe meer punten je krijgt.*

Opmerkingen

- Voordat de mogelijke antwoorden in beeld komen, verschijnt de vraag een aantal seconden op het volledige scherm.
- Als alle leerlingen binnen de vooropgestelde tijd antwoorden, dan stopt de timer en worden de resultaten voor die vraag meteen zichtbaar.

Daarna kunnen de leerlingen het spel 'De Rit' van De Lijn spelen. Daarin kunnen ze op een leuke manier bewijzen dat ze weten hoe ze zich respectvol kunnen gedragen op de bus en de tram. Gedurende dertig seconden proberen ze zo veel mogelijk foute situaties te herkennen en aan te klikken. Meer info vindt u hier.

AMBASSADEUR VAN DE LIJN

De leerlingen die het lessenpakket succesvol doorlopen hebben, mogen zich nu 'ambassadeur van De Lijn' noemen. Hoe meer jongeren vertrouwd zijn met de veiligheids- en gedragsregels, hoe aangenamer een rit met het openbaar vervoer kan verlopen, voor de reizigers zelf en ook voor alle medewerkers van De Lijn.

Lees de 'voorwaarden' voor. Vraag de leerlingen wie zich aan die voorwaarden wil houden.

Wens de leerlingen dan uit naam van De Lijn proficiat omdat ze het lessenpakket met succes hebben doorlopen. Bedank hen voor hun voornemen om ambassadeur van De Lijn te zijn. Wij danken ook u van harte. Uw inzet bij dit traject is voor De Lijn van onschatbare waarde.

EINDTERMEN

EINDTERMEN 1e GRAAD • A-stroom

Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven **Omgaan met diversiteit in het samenleven en het samenwerken.**

7.2 De leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving.

7.3 De leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving.

7.6 De leerlingen onderscheiden zowel onverdraagzaamheid als discriminatie in de samenleving.

Geïnformeerd en beargumenteerd met elkaar in dialoog gaan.

7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten.

Actief participeren aan de samenleving, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen binnen de rechtsstaat.

7.8 De leerlingen participeren actief in schoolse situaties, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen.

7.9 De leerlingen illustreren het belang van individuele en gezamenlijke acties en engagement voor de samenleving.

Competenties in het Nederlands

Het Nederlands receptief, productief en interactief, zowel mondeling als schriftelijk gebruiken als communicatiemiddel in relevante situaties.

2.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

2.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken

teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

2.5 De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

2.7 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Kenmerken en principes van het Nederlands begrijpen om ze in te zetten bij het communiceren.

2.10 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel in functie van doelgerichte communicatie.

Competenties in het Nederlands; basisgeletterdheid

Het Nederlands receptief, productief en interactief, zowel mondeling als schriftelijk gebruiken als communicatiemiddel in relevante situaties.

BG 2.1 De leerling haalt het onderwerp en relevante informatie uit geschreven en gesproken niet-fictionele teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

BG 2.2 De leerling produceert schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

BG 2.3 De leerling neemt deel aan mondelinge en schriftelijke interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Competenties inzake duurzaamheid

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomstenverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op lange en korte termijn in te schatten

11.1 De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften en beïnvloedende factoren.

Technische systemen ontwerpen, realiseren, in gebruik nemen en evalueren rekening houdend met fundamentele wetenschappelijke en technologische aspecten.

6.37 De leerlingen gebruiken courante technische systemen duurzaam, veilig en ergonomisch.

Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie
Inzicht ontwikkelen in en omgaan met getallen en hoeveelheden: getallenleer

6.1 De leerlingen voeren bewerkingen uit met natuurlijke, gehele en rationale getallen.

Natuurwetenschappelijke, technologische en wiskundige concepten en methoden inzetten om problemen op te lossen en om objecten, systemen en hun interacties te onderzoeken en begrijpen.

6.45 De leerlingen trekken conclusies op basis van grafieken, tabellen, determinatietabellen en diagrammen.

Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie; basisgeletterdheid

Inzicht ontwikkelen in en omgaan met getallen en hoeveelheden: getallenleer

BG 6.2 De leerling gebruikt informatie uit eenvoudige tabellen in functionele contexten.

Inzicht ontwikkelen in en omgaan met data en onzekerheid: zoals kansrekenen en statistiek.

BG 6.7 De leerling haalt informatie uit diagrammen in functionele contexten.

Competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn

Geografische methoden en technieken aanwenden om ruimtelijke patronen en processen te onderzoeken.

9.7 De leerlingen lokaliseren zichzelf en plaatsen met behulp van lokalisatie- en oriëntatietechnieken.

Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/ gezondheid.

Een veilige levensstijl realiseren door het correct inschatten van risicofactoren

1.13 De leerlingen verplaatsen zich veilig als voetganger en fietser in het verkeer in het kader van schoolse activiteiten.

Het mentaal welbevinden opbouwen, onderhouden en versterken.

1.15 De leerlingen verwoorden met behulp van richtvragen welke gebeurtenissen hen zelfvertrouwen geven en welke gebeurtenissen hen onzeker maken in het kader van hun welbevinden.

1.16 De leerlingen uiten hun gevoelens respectvol.^o (transversaal - attitudinaal)

1.17 De leerlingen benoemen met behulp van richtvragen bij een gebeurtenis hun gedachten, gevoelens en gedrag en de gevolgen van die gebeurtenis voor zichzelf.

Digitale competentie en mediawijsheid

Digitale media en toepassingen gebruiken om te creëren, te participeren en te interageren.

4.1 De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal inhouden te creëren en te delen

Verantwoord, kritisch en ethisch omgaan met digitale en niet-digitale media en informatie.

4.6 De leerlingen passen aangereikte regels van de digitale wereld toe.

Digitale competentie en mediawijsheid; basisgeletterdheid

Digitale media en toepassingen gebruiken om te creëren, te participeren en te interageren.

BG 4.1 De leerling demonstreert in functionele contexten basisvaardigheden om digitaal inhouden te creëren en te delen.

Verantwoord, kritisch en ethisch omgaan met digitale en niet-digitale media en informatie.

BG 4.5 De leerling past in functionele contexten aangereikte regels van de digitale wereld toe.

Economische en financiële competenties

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.

11.1 De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften en beïnvloedende factoren.

Economische en financiële competenties; basisgeletterdheid

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.

BG 11.1 De leerling verklaart zijn keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met zijn behoeften en beïnvloedende factoren.

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken.

Zichzelf als lerende begrijpen en positioneren ten aanzien van leren in het algemeen en van specifieke leerdomeinen.

13.1 De leerlingen beoordelen zowel het belang van een opdracht voor zichzelf als lerende als de relatie tussen de eigen en de vereiste competenties voor de uitvoering van de opdracht.

13.2 De leerlingen reflecteren aan de hand van richtvragen over de impact van de eigen en andermans leeropvattingen en -strategieën op de uitvoering van een opdracht

Geschikte (leer-)activiteiten, strategieën en tools inzetten om informatie digitaal en niet-digitaal kritisch te verwerven, beheren en verwerken rekening houdend met het beoogde leerresultaat en -proces.

13.3 De leerlingen hanteren een geschikte zoekstrategie uit een aantal aangereikte bij het selecteren van digitale en niet-digitale bronnen en informatie om een aangereikte informatievraag te beantwoorden.

13.4 De leerlingen gebruiken verklarende en oriënterende overzichten om informatie in een digitale en niet-digitale bron terug te vinden.

13.6 De leerlingen verwerken digitale en niet-digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen volgens een aangereikt stappenplan tot een samenhangend en bruikbaar geheel.

13.7 De leerlingen stellen verwerkte informatie voor volgens een aangereikte digitale en niet-digitale presentatiemethode.

Leeropvattingen, -proces en -resultaten reguleren.

13.14 De leerlingen beoordelen hun leerproces en -resultaat op afgesproken momenten en aan de hand van aangereikte criteria.

13.15 De leerlingen analyseren sterktes en zwaktes van hun leerresultaat en hun doorlopen leerproces aan de hand van richtvragen.

13.16 De leerlingen reguleren hun leeropvattingen, hun leerproces en hun leerresultaat a.d.h.v. een werkwijze en strategieën.

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken. Basisgeletterdheid

Geschikte (leer-)activiteiten, strategieën en tools inzetten om informatie digitaal en niet-digitaal kritisch te verwerven, beheren en verwerken rekening houdend met het beoogde leerresultaat en -proces.

BG 13.1 De leerling hanteert in functionele contexten een aangereikte zoekstrategie bij het selecteren van digitale bronnen en informatie om een aangereikte informatievraag te beantwoorden.

BG 13.3 De leerling verwerkt in functionele contexten digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen om een antwoord te geven op een informatievraag.

Sociaal-relatieve competenties

Interpersoonlijke relaties opbouwen, onderhouden en versterken.

5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.

5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.

5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden.

EINDTERMEN 1e GRAAD • B-stroom

Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven
Omgaan met diversiteit in het samenleven en het samenwerken.

7.2 De leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving.

7.3 De leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving.

7.6 De leerlingen onderscheiden zowel onverdraagzaamheid als discriminatie in de samenleving.

Geïnformeerd en beargumenteerd met elkaar in dialoog gaan.

7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten.

Actief participeren aan de samenleving, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen binnen de rechtsstaat.

7.8 De leerlingen participeren actief in schoolse situaties, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen.

7.9 De leerlingen illustreren het belang van individuele en gezamenlijke acties en engagement voor de samenleving.

Competenties in het Nederlands

Het Nederlands receptief, productief en interactief, zowel mondeling als schriftelijk gebruiken als communicatiemiddel in relevante situaties.

2.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

2.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

2.5 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

2.6 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

2.7 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Kenmerken en principes van het Nederlands begrijpen om ze in te zetten bij het communiceren.

2.9 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel in functie van doelgerichte communicatie.

Competenties in het Nederlands; basisgeletterdheid

Het Nederlands receptief, productief en interactief, zowel mondeling als schriftelijk gebruiken als communicatiemiddel in relevante situaties.

BG 2.1 De leerling haalt het onderwerp en relevante informatie uit geschreven en gesproken niet-fictionele teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

BG 2.2 De leerling produceert schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

BG 2.3 De leerling neemt deel aan mondelinge en schriftelijke interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Competenties inzake duurzaamheid

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomstenverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op lange en korte termijn in te schatten

11.1 De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften en beïnvloedende factoren.

Technische systemen ontwerpen, realiseren, in gebruik nemen en evalueren rekening houdend met fundamentele wetenschappelijke en technologische aspecten.

6.22 De leerlingen gebruiken courante technische systemen duurzaam, veilig en ergonomisch.

Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie

Inzicht ontwikkelen in en omgaan met getallen en hoeveelheden: getallenleer

6.1 De leerlingen rekenen functioneel met natuurlijke getallen, negatieve getallen, breuken, decimale getallen en procenten.

Natuurwetenschappelijke, technologische en wiskundige concepten en methoden inzetten om problemen op te lossen en om objecten, systemen en hun interacties te onderzoeken en begrijpen.

6.29 Leerlingen gebruiken aangereikte modellen in wiskundige, natuurwetenschappelijke, technologische en STEM-contexten om te visualiseren en te beschrijven

Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie; basisgeletterdheid

Inzicht ontwikkelen in en omgaan met getallen en hoeveelheden: getallenleer

BG 6.2 De leerling gebruikt informatie uit eenvoudige tabellen in functionele contexten.

Inzicht ontwikkelen in en omgaan met data en onzekerheid: zoals kansrekenen en statistiek.

BG 6.7 De leerling haalt informatie uit diagrammen in functionele contexten.

Competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn

Geografische methoden en technieken aanwenden om ruimtelijke patronen en processen te onderzoeken.

9.6 De leerlingen lokaliseren zichzelf en plaatsen met behulp van lokalisatie- en oriëntatietechnieken.

Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid.

Een veilige levensstijl realiseren door het correct inschatten van risicofactoren

1.13 De leerlingen verplaatsen zich veilig als voetganger en fietser in het verkeer in het kader van schoolse activiteiten.

Het mentaal welbevinden opbouwen, onderhouden en versterken.

1.15 De leerlingen verwoorden met behulp van richtvragen welke gebeurtenissen hen zelfvertrouwen geven en welke gebeurtenissen hen onzeker maken in het kader van hun welbevinden.

1.16 De leerlingen uiten hun gevoelens respectvol.⁹ (transversaal - attitudinaal)

1.17 De leerlingen benoemen met behulp van richtvragen bij een gebeurtenis hun gedachten, gevoelens en gedrag en de gevolgen van die gebeurtenis voor zichzelf.

Digitale competentie en mediawijsheid

Digitale media en toepassingen gebruiken om te creëren, te participeren en te interageren.

4.1 De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal inhoud te creëren en te delen

Verantwoord, kritisch en ethisch omgaan met digitale en niet-digitale media en informatie.

4.6 De leerlingen passen aangereikte regels van de digitale wereld toe.

Digitale competentie en mediawijsheid; basisgeletterdheid

Digitale media en toepassingen gebruiken om te creëren, te participeren en te interageren.

BG 4.1 De leerling demonstreert in functionele contexten basisvaardigheden om digitaal inhoud te creëren en te delen.

Verantwoord, kritisch en ethisch omgaan met digitale en niet-digitale media en informatie.

BG 4.5 De leerling past in functionele contexten aangereikte regels van de digitale wereld toe.

Economische en financiële competenties

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.

11.1 De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften en beïnvloedende factoren.

Economische en financiële competenties; basisgeletterdheid

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.

BG 11.1 De leerling verklaart zijn keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met zijn behoeften en beïnvloedende factoren.

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken.

Zichzelf als lerende begrijpen en positioneren ten aanzien van leren in het algemeen en van specifieke leerdomeinen.

13.1 De leerlingen beoordelen zowel het belang van een opdracht voor zichzelf als lerende als de relatie tussen de eigen en de vereiste competenties voor de uitvoering van de opdracht.

13.2 De leerlingen reflecteren aan de hand van richtvragen over de impact van de eigen en andermans leeropvattingen en -strategieën op de uitvoering van een opdracht

Geschikte (leer-)activiteiten, strategieën en tools inzetten om informatie digitaal en niet-digitaal kritisch te verwerven, beheren en verwerken rekening houdend met het beoogde leerresultaat en -proces.

13.3 De leerlingen hanteren een geschikte zoekstrategie uit een aantal aangereikte bij het selecteren van digitale en niet-digitale bronnen en informatie om een aangereikte informatievraag te beantwoorden.

13.4 De leerlingen gebruiken verklarende en oriënterende overzichten om informatie in een digitale en niet-digitale bron terug te vinden.

13.6 De leerlingen verwerken digitale en niet-digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen volgens een aangereikt stappenplan tot een samenhangend en bruikbaar geheel.

13.7 De leerlingen stellen verwerkte informatie voor volgens een aangereikte digitale en niet-digitale presentatiemethode.

Leeropvattingen, -proces en -resultaten reguleren.

13.14 De leerlingen beoordelen hun leerproces en -resultaat op afgesproken momenten en aan de hand van aangereikte criteria.

13.15 De leerlingen analyseren sterktes en zwaktes van hun leerresultaat en hun doorlopen leerproces aan de hand van richtvragen.

13.16 De leerlingen reguleren hun leeropvattingen, hun leerproces en hun leerresultaat a.d.h.v. een werkwijze en strategieën.

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken. Basisgeletterdheid

Geschikte (leer-)activiteiten, strategieën en tools inzetten om informatie digitaal en niet-digitaal kritisch te verwerven, beheren en verwerken rekening houdend met het beoogde leerresultaat en -proces.

BG 13.1 De leerling hanteert in functionele contexten een aangereikte zoekstrategie bij het selecteren van digitale bronnen en informatie om een aangereikte informatievraag te beantwoorden.

BG 13.3 De leerling verwerkt in functionele contexten digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen om een antwoord te geven op een informatievraag.

Sociaal-relatieve competenties

Interpersoonlijke relaties opbouwen, onderhouden en versterken.

5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.

5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.

5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden.

VAKOVERSCHRIJDENDE EINDTERMEN 2e GRAAD •

Gemeenschappelijke stam

De leerlingen:

(communicatief vermogen)

- 1 brengen belangrijke elementen van communicatief handelen in praktijk;

(creativiteit)

- 2 kunnen originele ideeën en oplossingen ontwikkelen en uitvoeren;

(doorzettingsvermogen)

- 4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven;

(empathie)

- 5 houden rekening met de situatie, opvattingen en emoties van anderen;

(exploreren)

- 8 benutten leerkansen in diverse situaties;

(flexibiliteit)

- 9 zijn bereid zich aan te passen aan wisselende eisen en omstandigheden;

(initiatief)

- 10 engageren zich spontaan;

(kritisch denken)

- 11 kunnen gegevens, handelwijzen en redeneringen ter discussie stellen aan de hand van relevante criteria;
12 zijn bekwaam om alternatieven af te wegen en een bewuste keuze te maken;
13 kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken;

(mediawijsheid)

- 14 gaan alert om met media;
15 participeren doordacht via de media aan de publieke ruimte;

(open en constructieve houding)

- 16 houden rekening met ontwikkelingen bij zichzelf en bij anderen, in samenleving en wereld;
17 toetsen de eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en trends aan verschillende standpunten;

(respect)

- 18 gedragen zich respectvol;

(samenwerken)

- 19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen;

(verantwoordelijkheid)

- 20 nemen verantwoordelijkheid op voor het eigen handelen, in relaties met anderen en in de samenleving;

(zelfbeeld)

- 21 verwerven inzicht in de eigen sterke en zwakke punten;
22 ontwikkelen een eigen identiteit als authentiek individu, behorend tot verschillende groepen;

(zelfredzaamheid)

- 23 doen een beroep op maatschappelijke diensten en instellingen;
24 maken gebruik van de gepaste kanalen om hun vragen, problemen, ideeën of meningen kenbaar te maken;

(zorgvuldigheid)

- 25 stellen kwaliteitseisen aan hun eigen werk en aan dat van anderen;

(zorgzaamheid)

- 26 gaan om met verscheidenheid;
27 dragen zorg voor de toekomst van zichzelf en de ander.

Context 1: Lichamelijke gezondheid en veiligheid

De leerlingen:

- 11 passen veiligheidsvoorschriften toe en nemen voorzorgen voor een veilige leef- en werkomgeving;
- 13 passen het verkeersreglement toe;
- 14 gebruiken eigen en openbaar vervoer op een veilige manier;
- 15 beseffen dat maatschappelijke fenomenen een impact hebben op veiligheid en gezondheid.

Context 2: Mentale gezondheid

De leerlingen:

- 1 gaan adequaat om met taakbelasting en met stressvolle situaties;
- 3 erkennen probleemsituaties en vragen, accepteren en bieden hulp;
- 5 kunnen zich uiten over en gaan respectvol om met vriendschap, verliefdheid, seksuele identiteit en geaardheid, seksuele gevoelens en gedrag;
- 6 stellen zich weerbaar op;
- 7 gebruiken beeld, muziek, beweging, drama of media om zichzelf uit te drukken.

Context 3: Sociorelationele ontwikkeling

De leerlingen:

- 2 erkennen het bestaan van gezagsverhoudingen en het belang van gelijkwaardigheid, afspraken en regels in relaties;
- 3 accepteren verschillen en hechten belang aan respect en zorgzaamheid binnen een relatie;
- 4 kunnen ongelijk toegeven en zich verontschuldigen;
- 5 handelen discreet in situaties die dat vereisen;
- 6 doorprikken vooroordelen, stereotypering, ongepaste beïnvloeding en machtsmisbruik;
- 9 zoeken naar constructieve oplossingen voor conflicten.

Context 4: Omgeving en duurzame ontwikkeling

De leerlingen:

- 4 zoeken naar duurzame oplossingen om de lokale en globale leefomgeving te beïnvloeden en te verbeteren.

Context 5: Politiek-juridische samenleving

/

Context 6: Socio-economische samenleving

De leerlingen:

- 4 hebben bij het kopen van goederen en het gebruiken van diensten zowel oog voor prijs-kwaliteit en duurzame ontwikkeling als voor de rechten van de consument;
- 7 kunnen het eigen budget en de persoonlijke administratie beheren.

Context 7: Socioculturele samenleving

De leerlingen:

- 2 gaan constructief om met verschillen tussen mensen en levensopvattingen;
- 3 illustreren het belang van sociale samenhang en solidariteit;
- 5 geven voorbeelden van de potentieel constructieve en destructieve rol van conflicten.

Leren leren eerste graad

Opvattingen over leren

1 De leerlingen werken ordelijk.

Informatieverwerving

- 4 De leerlingen oriënteren zich in overzichtelijke informatie door gebruik te maken van vormkenmerken zoals titels, ondertitels, afbeeldingen en tekstmarkeringen.
- 5 De leerlingen maken adequaat gebruik van inhoudstafel en register.

Informatieverwerking

- 8 Bij het leren van samenhangende informatie:
 - stellen de leerlingen vragen bij de leerstof en beantwoorden deze;
 - leggen verbanden tussen elementen van de leerstof.
- 9 De leerlingen kunnen samenhangende informatie begrijpen en analyseren door de betekenis van woorden, begrippen en zinnen, waar mogelijk, uit de context af te leiden of op te zoeken.

Problemen oplossen

- 10 Bij het oplossen van een probleem:
 - herformuleren de leerlingen het probleem;
 - bedenken zij onder begeleiding een oplossingsweg en lichten die toe;
 - passen zij de gevonden oplossingsweg toe.

Regulering van het leerproces

- 11 De leerlingen selecteren en ordenen het nodige materiaal en plannen onder begeleiding hun werktijd.
- 13 De leerlingen vergelijken de eigen werkwijze met die van anderen en geven vervolgens aan waarom iets fout gegaan is en hoe fouten vermeden kunnen worden.

Leren leren tweede graad

Opvattingen over leren

1 De leerlingen werken planmatig.

Informatieverwerving

- 3 De leerlingen kunnen uit gegeven informatiebronnen en -kanalen kritisch kiezen en deze raadplegen met het oog op te bereiken doelen.

Informatieverwerking

- 4 De leerlingen kunnen zinvol inoefenen en herhalen.
- 5 De leerlingen kunnen gegeven informatie onder begeleiding kritisch analyseren en samenvatten.

Problemen oplossen

- 6 De leerlingen herkennen strategieën om problemen op te lossen en evalueren ze.

Regulering van het leerproces

- 7 De leerlingen kunnen een realistische werkplanning op korte termijn maken.
- 8 De leerlingen kunnen onder begeleiding hun leerproces sturen, beoordelen op doelgerichtheid en zo nodig aanpassen.
- 9 De leerlingen trekken conclusies uit eigen leerervaringen en die van anderen.

ICT

De leerlingen:

- 1 hebben een positieve houding tegenover ICT en zijn bereid ICT te gebruiken om hen te ondersteunen bij het leren;
- 2 gebruiken ICT op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier;
- 3 kunnen zelfstandig oefenen in een door ICT ondersteunde leeromgeving;
- 4 kunnen zelfstandig leren in een door ICT ondersteunde leeromgeving;
- 5 kunnen ICT gebruiken om eigen ideeën creatief vorm te geven;
- 6 kunnen met behulp van ICT digitale informatie opzoeken, verwerken en bewaren;
- 7 kunnen ICT gebruiken bij het voorstellen van informatie aan anderen;
- 9 kunnen afhankelijk van het te bereiken doel adequaat kiezen uit verschillende ICT-toepassingen;
- 10 zijn bereid hun handelen bij te sturen na reflectie over hun eigen en elkaars ICT-gebruik.

Technisch-technologische vorming

Attitude

- 4 De leerlingen ontwikkelen een constructief kritische houding ten aanzien van techniek, technische beroepen en ondernemingen/organisaties.

Dit educatieve project is een initiatief van De Lijn en werd gerealiseerd door Uitgeverij Averbode.

Wat als leren altijd leuk zou zijn? Wat als spelen altijd leerrijk zou zijn? Dat zijn de vragen waarop Uitgeverij Averbode antwoordt met tools, methodes, boeken en digitale toepassingen waarmee kinderen vandaag kwalitatief leren, denken en groeien.

Leren kan en moet ook leuk zijn. Wat je leuk vindt, gaat beter, sneller en effectiever. Met die visie zijn we graag ieders leercoach in elke levensfase. Want leren stopt nooit. Ons hele leven lang verwerven we kennis en vaardigheden. Zo groeien mensen tot wetende, denkende, voelende en ondernemende volwassenen die onze samenleving versterken.

Veel leerplezier!